

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף יג

(בעמ' הקודם)

למדנו אתמול שהפסוק ("מִקֶּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמֵטָה בְּחַג הַסְּכּוֹת") בא לומר לנו שיש דבר שהוא של שנה שמינית והוא אסור כשביעית, וְזוּהִי תְּבוּאָה שֶׁגִּדְלָה שְׁלִישׁ בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לפני ראש השנה של השנה השמינית, וצריך לנהוג בה קדושת שביעית בשנה השמינית.

אמר ליה רבי זירא לרב אסי: אולי הפסוק בא לומר לנו שמצוות השמיטה (= האיסור לחרוש ולזרוע) ממשיכה עד חג הסוכות של השנה השמינית.

דחיייה: בהכרח שהפסוק הנ"ל עוסק בתבואה שגדלה שלישי, לפי שנאמר בפסוק אחר "וְחַג הָאָסִיף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפָּף אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה". מה הוא "חג האסיף"? אי אפשר לומר שהכוונה לחג הסוכות שבא בזמן שאוספים את התבואה מהשדה, שהרי הפסוק כבר אומר בהמשך "בְּאֶסְפָּף אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה", ואין צורך לכתוב זאת פעמיים, אלא "אסיף" הכוונה לקציר, וכך משמעות הפסוק - חג הסוכות שהוא בזמן שאתה אוסף את התבואה מהשדה, ה"אסיף" שאתה קוצר בו נחשב של השנה שעברה. וידוע לחכמים שכל תבואה הנקצרת בחג הסוכות כבר גדלה שלישי לפני ראש השנה, והפסוק קורא לה "בְּצֵאת הַשָּׁנָה" כלומר שהיא שייכת לשנה היוצאת, הרי לנו שתבואה שגדלה שלישי בשנה השביעית לפני ראש השנה, נחשבת כגידולי שביעית וצריך לנהוג בה קדושת שביעית בשנה השמינית!

א"ל ר' ירמיה לר' זירא: וכי חכמים בקיאים בגידולי התבואה לדעת שתבואה הראויה לקצור בסוכות כבר הביאה שלישי לפני ראש השנה?

אמר לו רבי זירא: וכי לא אמרתי לך לא לפקפק בשיעור חכמים?! והרי כל מדותם הם מצומצמות - טמא שטבל במקווה שיש בו ארבעים סאה נטהר, ואם היה חסר במקווה אפילו קורטוב (= מידה קטנה מאוד) של מים כבר אינו יכול לטבול בו.

(המשך בדף הבא ↓)

וכן מאכל טמא בשיעור 'כביצה' מטמא טומאת אוכלין, לפי שזהו השיעור המדוייק ששיערו חכמים שבית הבליעה של אדם יכול להחזיק, ומאכל כביצה שנחסר ממנו אפילו שיעור של 'שומשום' כבר אינו מטמא.

וכן בגד בגודל של ג' טפחים על ג' טפחים יכול לקבל 'טומאת מדרס', לפי שזהו השיעור המדוייק ששיערו חכמים שראוי לשבת עליו, ואם נחסר ממנו אפילו חוט אחד כבר אינו נטמא בטומאת מדרס.

הדר א"ר ירמיה: ר' ירמיה חזר בו מדבריו, ואמר שבוודאי רבנן בקיאים לדעת מתי התבואה הביאה שלישי. שהרי מהיכן בני ישראל הקריבו את מנחת העומר כשנכנסו לארץ (בזמן יהושע)? אם תאמר שהקריבוהו מתבואה של נכרי שגדלה עוד לפני כניסתם לארץ, זה אי אפשר לומר, שהרי נאמר "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לְכֶם וּקְצִירְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וַהֲבִאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן" - "קְצִירְכֶם" ולא קציר של נכרי. ואי אפשר לומר שהם לא הקריבו אז את מנחת העומר, שהרי נאמר בספר יהושע "וַיֵּאָכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמִּחֶרֶת הַפֶּסַח", ומשמע שרק ממחרת הפסח (= בטו' ניסן) הם אכלו מתבואת הארץ ולא לפני כן, לפי שבטו' בניסן זהו זמן הקרבת העומר ורק לאחר הקרבתו הם יכלו לאכול מהתבואה החדשה (= אסור לאכול מתבואה חדשה של אותה שנה לפני הקרבת העומר). וא"כ מהיכן הם הקריבו? אלא הם הקריבו תבואה של נכרי שלא הביאה שלישי בשעת כניסתם לארץ, ותבואה שלא הביאה שלישי בידי נכרי אינה נחשבת 'קציר נכרי' (= רק תבואה שראויה לקצור נחשבת 'קציר נכרי'). ואם כמו שאמרתי בהתחלה שחכמים לא בקיאים בגידולי התבואה, א"כ איך הם ידעו האם היא הביאה שלישי או לא? אלא בהכרח שהם כן בקיאים בזה! וכמו כן הם בקיאים לדעת שתבואה הראויה לקצור בסוכות כבר הביאה שלישי לפני ראש השנה.

דחייא: יתכן שהם אינם בקיאים בזה, אלא שהם לקחו תבואה שלא התחילה כלל להתבשל, וממנה הביאו את מנחת העומר.

תירוצ: נאמר בספר יהושע "וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בְּעֶשְׂרֵת הַלֶּחָדָשׁ הָרִאשׁוֹן" כלומר שהם כנסו לארץ בי' ניסן, וא"כ לא יתכן שהם לקחו אז תבואה שלא התחילה כלל להתבשל, משום שהיא לא הייתה מספיקה להתבשל בחמשה ימים (= בטו' ניסן שאז קצרו את העומר).

דְּחִייה: אף אם תאמר שהם לקחו תבואה שגדלה רבע או שישית אין זה יתכן שתוך חמשה ימים היא תספיק להתבשל. אלא מה יש לך לומר? שארץ ישראל נקראת 'ארץ צבי' כלומר שכמו שצבי קל ברגליו מכל החיות כך ארץ ישראל ממחרת לבשל פירותיה מכל הארצות, וא"כ שוב אפשר לומר שהם לקחו תבואה שלא התחילה כלל להתבשל, והיא הספיקה להתבשל תוך חמשה ימים.

כעת הגמרא חוזרת למה שאמרנו למעלה שמהפסוק "**וְחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֵּךָ אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה**" אנו לומדים שתבואה שגדלה שליש בשנה השביעית לפני ראש השנה, נחשבת כגידולי שביעית וצריך לנהוג בה קדושת שביעית בשנה השמינית, לפי ש"אסיף" הכוונה לקציר (ביארנו בהרחבה למעלה).

רבי חנינא מקשה: וכי "אסיף" הוא לשון קציר? והרי נאמר "**חַג הַסֹּכֶת תַּעֲשֶׂה לָךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאֶסְפֵּךָ מִגְרֶנְךָ וּמִיִּקְבְּךָ**", כלומר שהפסוק מלמד אותנו שאת הסכך של הסוכה צריך לעשות מפסולת של גורן ויקב (= דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ), וא"כ מה שאמרנו למעלה ש"חַג הָאֶסֶף" הוא מיותר משום שנאמר כבר "**בְּאֶסְפֵּךָ אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה**" זה אינו נכון, לפי ש"חַג הָאֶסֶף" זהו שמו של חג סוכות - על שם שמסככים את הסוכה בפסולת גורן ויקב, וכאילו שכתוב "**וְחַג סוּכוֹת בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֵּךָ אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה**".

בעקבות דברי רבי חנינא אמר רבי זירא: היינו סבורים שמהפסוק "**וְחַג הָאֶסֶף...**" אפשר ללמוד שתבואה שגדלה שליש בשנה השביעית לפני ראש השנה נחשבת כגידולי שביעית, ובא רבי חנינא וקצץ את הדר כנ"ל.שה כמו שחותכים אילן בגרזן, כלומר דחה אותה.

אלא לומדים זאת מהפסוק "**וְצִיּוּתִי אֶת בְּרִכְתִּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעֵשֶׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים**", כלומר שעיקר עשיית התבואה היא לשליש, ולפני שהביאה שליש אינה נקראת תבואה. (וממילא אם היא הביאה שליש בשנה השביעית היא כבר נקראת 'תבואה' של שביעית).

קושיא: והרי הפסוק הזה נצרך לגופו, כלומר כתשובה על מה שנכתב בפסוק שלפניו - "**וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֶסְף אֶת תְּבוּאָתֵנוּ**" ועל זה הפסוק עונה "**וְצִיּוּתִי אֶת בְּרִכְתִּי לָכֶם...**" - שאם תשמרו שמיטה יהיה לכם תבואה מספיקה לשלוש שנים.

תירוץ: על זה נאמר הפסוק שלאחר מכן - "וַיִּזְרְעוּם אֶת הַשָּׂנֶה הַשְּׂמִינֵת וַאֲכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה יָשֹׁן עַד הַשָּׂנֶה הַתְּשִׁיעַת עַד בּוֹא תְבוּאָתָה תֹאכְלוּ יָשֹׁן", הרי שתהיה ברכה לשלוש שנים, וא"כ הפסוק "וְעָשֶׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁשׁ הַשָּׁנִים" מיותר, ובא ללמדנו שעיקר עשיית התבואה היא לשלוש כנ"ל.

תנן התם האורז והדוחן: כפי שכבר למדנו מדאורייתא רק דגן תירוש ויצהר חייבים במעשר, ומדרבנן גם שאר הגידולים. בכל שנה ישנו מעשר אחר נוסף: מעשר שני, או מעשר עני, ובשנת השמיטה אין כלל מעשרות. בנוסף ישנו דין שאין מעשרים משנה אחת על שנה אחרת. ולכן צריך לדעת מתי חולפת שנה לגידולים, בכדי לדעת מה גדל באיזו שנה. לכל הגידולים שנת המעשר נקבעת מראש השנה (א' תשרי), מלבד אילן שראש השנה שלו הוא טו' בשבט. אמנם לכל סוג גידול ישנו שלב מסוים שבו הוא צריך להיות בהגיע ראש השנה שלו כדלהלן:

בדגן תירוש ויצהר: שנת המעשר נקבעת מר"ה לר"ה - לפי השלב של הבאת שליש (עד ר"ה ואחר ר"ה).

בירקות: הולכים אחר הלקיטה (מה שנלקט עד ר"ה ומה שנלקט לאחר מכן).

בפירות העץ: שנת המעשר נקבעת לפי טו' בשבט - לפי השלב של החנטה (מכיון שצמיחת הפירות תלויה בגשמים שינק העץ במהלך השנה, דהיינו אם חנט לפני טו' בשבט סימן שינק את הגשמים של שנה שעברה, ואם ינק לאחר טו' בשבט ינק את הגשמים של השנה הנוכחית).

בקטניות: שנת המעשר נקבעת בר"ה לפי שלב ההשרשה (מה שהשריש קודם ר"ה שייך לשנה הקודמת, ומה שלאחר מכן שייך לשנה הבאה).

הגמרא מבארת שהסיבה שקבעו חכמים את זמן הקטניות לפי ההשרשה, כי אם היינו הולכים בהם לפי הלקיטה לא היתה אפשרות לעשר אותם. שהרי קטניות נלקטים מהשדה מעט מעט (= 'פרכין פרכין') בשונה מירקות שנלקטים מהשדה בבת אחת, ומצוי הדבר שיתערבבו קטניות שנלקטו לפני ר"ה עם קטניות שנלקטו לאחר ר"ה, והרי אין מעשרים מהחדש על הישן ולהיפך.

ויצבור גורנו לתוכו: מדוע אי אפשר ללכת בקטניות אחר הלקיטה, וכשירצה לעשר יצבור את כל הקטניות לערימה אחת שיהיו כולם נבללים ביחד, ואז כשיתרום

מהערימה נמצא שתרים באותם אחוזים של התערובת - דהיינו מהחדש על החדש ומהישן על הישן?

וכך הרי מצאנו בדברי רבי שמעון שזורי במקרה שזרעו פול המצרי בשביל לאכול את הזרע שלו, שדינו בקטניות למעשר (לפול המצרי יכולות להיות שתי מטרות: א. אם זרע בשביל לאכול את הירק שלו - הולכים בו אחר לקיטה, ב. אם זרע בשביל לאכול את הזרע שלו - הולכים בו אחר השרשה). אלא שזרעו אותו יום אחר יום וכתוצאה מכך מקצת מהזרעים השרישו לפני ר"ה ומקצתם לאחר ר"ה. ולכן כאשר רוצה לעשר את כל היבול ביחד – יצבור את כולם לגורן ויעשר מתוך הערימה כנ"ל.

יש בילה: יש לסמוך על הערבוב (=בילה) שהתערבב כל היבול יפה. אך לדעת חכמים חוששים שלא התערבב הכל יפה, וכאשר הוא מעשר מתוך התערובת נמצא שמעשר מהחדש על הישן ולהיפך.

הכל הולך אחר גמר פרי: שמואל סובר שגם בקטניות הולכים אחר גמר פרי. ולכן אמנם אינו סובר כדעת רבי שמעון שזורי לענין בילה, אבל סובר כמותו לענין מעשר שיכול לאסוף את הכל לגורן אחת ולעשר על הכל (כי כל הקטניות נגמרו יחד למעשר).

וצריבא: שמואל אמר שלוש מימרות: א. הלכה כרבי שמעון שזורי. ב. לכל אין בילה (חוץ מייין ושמן) ג. הכל הולך אחר גמר פרי. הגמרא מבארת שצריך את כל המימרות.

כי צריך להשמיע: שלכל אין בילה, אבל יש בילה לייין ושמן (בדבר לח יש בילה כי הוא נבלל יפה). ואפילו שאין בילה לפירות, אמנם הכל הולך אחר גמר פרי ולכן אפשר לעשר מזה על זה. אמנם לא בתבואה וזיתים (דגן תירוש ויצהר) שבהם הולכים אחר הבאת שליש (מדאורייתא).